

Region Halland

Omvärlds- och framtidspanalys

2025–2028

FÖRORD

Region Halland genomför en fördjupad Omvärlds- och framtidsanalys var fjärde år. För att säkerställa att analysen är aktuell och relevant genomförs en årlig uppdatering. Ett förord har tagits fram för att beskriva årets revideringar och underlätta för läsaren.

Inför budgetarbetet 2026 bedöms rapporten vara fortsatt aktuell, då den pekar på långsiktiga trender globalt, nationellt och regionalt.

De förändringar som har gjorts i dokumentet berör viktiga områden med påverkan på Region Halland. Ett sådant område är inom teknologi och framväxten av AI.

Det finns även ett ökande fokus på välfärdsbrottslighet och behov av att förebygga de risker som påverkar de ekonomiska resurserna och i förlängningen förtroendet för hela välfärdssystemet.

Halland fortsätter växa samtidigt som regionen går in i en framtid med svagare tillväxt. Detta påverkar förutsättningarna för samhällsuppdraget och leveransen gentemot invånaren. Det tvingar oss att ställa om och tänka nytt för att kunna leverera i uppdraget som offentlig aktör.

Justeringar finns i nedanstående avsnitt:

En hållbar ekonomi över tid

Den halländska befolkningen växer

Näringslivets kunskapsintensitet

Ökade kostnader för läkemedel

Trend mot informationsdrivna verksamheter

Innehållsförteckning

Inledning	1
Analys av trender med konsekvens på Halland och Region Halland	2
Global utveckling utmanar regioners handlingsutrymme	2
Ökad medvetenhet om samhällets sårbarhet	4
Klimat- och miljöförändringar	6
Den halländska befolkningen växer	8
En god och jämlik hälsa ställer krav på jämlika livsvillkor	11
En arbetsmarknad i ständig förändring	14
Vårdens förutsättningar ur ett demografiskt perspektiv	16
Teknikutveckling	20
Referenser	24

Syftet med Omvärlds- och framtidsanalysen

Omvärlds- och framtidsanalysen ser på trender i omvärlden. Syftet är att spana mot framtiden för att kunna möta utmaningar, driva utveckling och vara medskapare i ett hållbart samhälle. Analysen vill synliggöra långsiktig utveckling – och hur det som sker i omvärlden påverkar Region Hallands vägval framåt.

De trender och utmaningar som identifieras är ett underlag för Region Hallands fortsatta planeringsarbete för 2025–2028.

Inledning

I ”Vägval framtid”, en rapport från Sveriges kommuner och regioner (SKR) beskrivs globala trender och spänningsfält. Dessa känns igen från de utmaningar som regioner och kommuner i hela landet står inför. *Globalisering, teknikutveckling, demografi, klimatförändringar* och en *förflyttning i människors värderingar* (1) är områden som går in i varandra och som på olika sätt påverkar oss som offentlig aktör, med uppdrag att säkra god vård och främja regional utveckling.

Stora utmaningar kräver hållbarhet

Region Halland står inför utmaningar där vi som organisation behöver trygga leveransen och uppdraget gentemot invånaren, samtidigt som vi framtidssäkrar våra verksamheter. Vi behöver arbeta för hållbarhet och robusthet inom alla verksamheter för att kunna bedriva samhällskritisk verksamhet i vardag, kris och ytterst krig. Samtidigt behöver regionens klimatavtryck minska, både i egna verksamheter och genom samverkan med andra, för att främja grön omställning och hållbara livsmiljöer.

Tillgänglighet och kvalitet i det regionala uppdraget

Bästa livsplatsen främjar hälsa och välmående. Region Halland ska bedriva en hälso- och sjukvård av hög kvalitet. Det är en vård som ska finnas nära och vara anpassad efter individen. Med stöd av framsteg inom informationsdrivna verksamheter och digitalisering kan vi arbeta för god och trygg service, träffsäkra bedömningar och en förutseende hälso- och sjukvård – i en framtid där färre ska vårda fler.

Som regional utvecklingsaktör är det också vårt uppdrag att verka för att invånaren i Halland ska få tillgång till goda livsmiljöer med unika naturvärden och samtidigt få fördelarna av ett växande län, med närhet till arbete, studier och samhällsservice. Genom att sänka trösklar och minska avstånd stärker vi tilliten till regionen som organisation men också till samhället i stort.

Analys av trender med konsekvens på Halland och Region Halland

Spänningsfält i omvärlden påverkar Halland som geografiskt område och Region Halland som regional aktör. Detta avsnitt analyserar de trender som har – eller kommer få – konsekvenser för Region Halland och identifierar utmaningar baserat på trenderna.

Global utveckling utmanar regioners handlingsutrymme

Region Hallands ekonomiska förutsättningar påverkas av många omvärldsfaktorer. Dessa lyfts i avsnitten nedan bland annat kring flexibla och hållbara lokaler, kris och krigsberedskap, teknikutveckling och ökade kostnader inom olika områden.

- Sammantaget påverkas Region Hallands handlingsutrymme av det geopolitiska läget och osäkerheten kring lågkonjunktursens varaktighet, med påverkan på arbetslöshet och skatteutveckling.

En hållbar ekonomi över tid

Samhällsekonomin i riket såväl som globalt visar på en hög men fallande inflation, det är ett tufft ekonomiskt läge med en lågkonjunktur som påverkas av komplexa skeenden i omvärlden. Ett förändrat geopolitiskt läge påverkar alla delar av samhället. Globaliseringen länkar samman länder, men skapar samtidigt maktförflyttning både mellan länder och mellan marknad och stat. Den globala utvecklingen påverkar kommuner och regioner eftersom de är beroende av utrikes handel för att kunna leverera olika former av välfärd. Sannolikt kommer rivaliteten mellan stormakterna öka inom en överskådlig tid, vilket bland annat kan påverka prisbildningen så att kostnaderna för nödvändiga varor ökar. Detta påverkar regionernas ekonomi och valmöjligheter i uppdraget att upprätthålla en hållbar ekonomi över tid.

Enligt Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) prognoser visar indikatorer på att botten av lågkonjunktursen har nåtts och en återhämtning ligger framför oss. (2) I takt med att inflationen är på en tydlig tillbakagång och under Riksbankens inflationsmål (3), förväntas styrräntan sänkas ytterligare för att stimulera ekonomin. Det här antas främja hushållens konsumtion, investeringar och den svenska exporten, vilket stärker återhämtningen ytterligare. En konjunkturuppgång beräknas ge en relativt hög BNP-tillväxt som speglas i att antalet arbetade timmar ökar, först via ökad medelarbetstid och sedan via ökad sysselsättning. Det här leder i sin tur till att skatteunderlagstillväxten tar fart och ökar i linje med det historiska genomsnittet. (2)

Trots de ekonomiska utmaningar som fortfarande finns för kommuner och regioner, såsom höga kostnader inom hälso- och sjukvård samt ökade personalkostnader, ser framtidsutsikterna allt ljusare ut. Att inflationen är nere på låga nivåer och att ytterligare räntesänkningar förväntas spelar en avgörande roll för den ekonomiska utvecklingen, vilket

i sin tur stärker möjligheterna för kommuner och regioner att fortsätta arbeta för en hållbar och gynnsam ekonomisk tillväxt och utveckling.

Region Hallands största intäktskälla är regionskatten som står för 65 procent av de externa intäkterna. Det innebär att skatteintäkternas utveckling har en avgörande betydelse för regionens ekonomi. Antalet arbetade timmar är grunden i skatteunderlag. En återhämtning i konjunkturen med en ökning av antalet arbetade timmar i samhället påverkar utvecklingen av skatteunderlaget positivt. Samtidigt påverkas skatteunderlaget även av utvecklingen för löner, pensioner och övriga beskattningsbara transfereringar. En regions ekonomi påverkas även av demografi, klimat och miljö, säkerhet och krisberedskap samt finansiella risker.

I osäkra tider är en hållbar ekonomi över tid avgörande för att ge regionen fortsatt handlingsutrymme och förmåga att hantera alla utmaningar, såväl plötsliga som förväntade. Region Halland har en god, både kortsiktig och långsiktig, finansiell handlingsberedskap samt därmed också en definitionsmässigt stark finansiell ställning. Denna ekonomiska situation har uppnåtts genom medveten hushållning av resurser över tid, både för att klara framtida åtaganden och för att kunna hantera tillfälliga konjunktursvängningar.

Välfärdsbrottslighetens utmaningar

Välfärdsbrott, inklusive bidragsbrott och bedrägerier mot välfärdssystemen, har ökat och blivit mer organiserade. Denna typ av brottslighet hotar både de ekonomiska resurserna och förtroendet för välfärdssystemen. Välfärdsbrott drabbar särskilt de mest utsatta grupperna och skadar offentlig sektor genom att försvaga ekonomiska resurser, försämra kvaliteten på tjänster, och öka administrativa kostnader. För att säkerställa att vårt välfärdssystem förblir effektivt och rättvist, är det viktigt att Region Halland stärker sitt arbete med att förebygga, upptäcka och bekämpa välfärdsbrottslighet.

Ökad medvetenhet om samhällets sårbarhet

Region Hallands identifierade utmaningar kopplade till trenden ökad medvetenhet om samhällets sårbarhet ligger inom områdena krisberedskap och civilt försvar samt hållbara och flexibla lokaler:

- Ökad takt i upprustningen av krisberedskap och civilt försvar. Region Hallands verksamheter behöver vara robusta såväl i vardag som i kris.
- Säkerställa att lokaler och byggnader blir flexibla och hållbara för att möta både ställda krav och verksamheters behov.
- Ökad digitalisering medför ökade hot, det krävs ett säkerställande av Region Hallands informations- och cybersäkerhet.

Krisberedskap och civilt försvar

Omvärldsläget påverkar hela samhället och får långtgående konsekvenser. Alla samhällsaktörer delar utmaningen i att prioritera och navigera världsläget. Utvecklingen i omvärlden påverkar även den europeiska säkerhetsordningen, vilket i sin tur får konsekvenser för Sveriges säkerhet. Under de senaste decennierna har en gemensam strävan efter ökad effektivitet på global nivå också påverkat det svenska samhället. Den utveckling som skett i Sverige har medfört att säkerhetsaspekter blivit eftersatta och därmed ökat samhällets sårbarheter på flera områden.

I spåren av krig hotas Europa och Sverige av ökade energikostnader och risk för energibrist, vilket påverkar såväl regionens verksamheter som näringslivet i Halland. Samtidigt finns en ökad risk för extrema väder som kommer påverka människors hälsa och skapa utmaningar i att bedriva samhällsviktig verksamhet. Den rådande situationen belyser behovet av krisberedskap, återuppbyggnad av totalförsvaret och stärkandet av cybersäkerhet, där kunskap, resurser och lagstiftning inte har utvecklats i samma takt som hotbilderna.

Det offentliga Sverige står därför inför ett arbete med ökad robusthet inom såväl infrastruktur som åtgärder för att anpassa samhället till klimatförändringar och säkerhetshot. Det är nödvändiga åtgärder som behövs på alla nivåer i samhället och inom de flesta viktiga försörjningsområden som exempelvis energi, transporter, livsmedel, vattenförsörjning, vård och finansiella tjänster. Erfarenheter från pandemin och det förändrade säkerhetsläget gör det tydligt att större regionala lager av bland annat skyddsutrustning, läkemedel och förbrukningsmaterial behöver säkras i hela landet.

Robusta verksamheter i vardag och i kris

Krisberedskap handlar om förmågan att, i den dagliga verksamheten, kunna förebygga och hantera oförutsedda händelser, som olyckor och störningar. Vid ett krisläge behöver samhället och hälso- och sjukvården kunna ställa om snabbt. En alltmer avancerad och komplex vård kräver moderna och välutrustade sjukhusbyggnader. Lokaler utanför sjukhusbyggnaderna, så som vårdcentraler, kommer att behöva öka robustheten med

exempelvis reservkraft och tillgång till reservvatten för att leva upp till framtida krav på höjd krisberedskap.

För att kunna bedriva den sjukvård som är nödvändig i såväl vardag som kris behövs god tillgång till medarbetare i hela vårdkedjan. Det kommer att krävas en större utbildningsinsats inom säkerhet och krisberedskap i hela organisationen, bland annat ökade kunskaper i katastrofmedicin.

Utmaningarna ligger också att bevaka och hantera kommunikation såväl internt som externt i syfte att stärka tillit på Region Hallands plattformar. Som offentlig aktör behöver regionen stärka sitt demokratiuppdrag och motverka desinformation.

Robusta system

Det säkerhetspolitiska läget i världen bidrar till att globaliseringen som trend är på väg neråt till förmån för fokus på närområde. Tyngden de närmaste åren kommer att ligga på vad som påverkar Region Hallands närmaste region, med syfte på kontexten Norden/EU/EES.

När det gäller det säkerhetspolitiska läget pekar säkerhetspolisen (SÄPO) ut två områden inom digitalisering som extra sårbara. Det första området gäller säkerhetsskydd som handlar om att skydda teknik och information. Detta innebär ett fortsatt arbete med åtgärder för att säkra det digitala ekosystemet från externa attacker. Det andra området som pekas ut är informationsinhämtning och informationspåverkan genom olika offentliga plattformar. Utländska aktörer, främst Ryssland, Kina och Iran, pekas särskilt ut i SÄPO:s rapport (4). Dessa hot är svårt att skydda sig mot genom tekniska åtgärder, utan här krävs främst utbildning och information till användarna, som är Region Hallands medarbetare. När människor och samhälle i allt högre grad blir beroende av digital teknik är det viktigt att säkerhet och skydd av integritet utvecklas parallellt så att tillit till tekniken och samhället bibehålls. Vägen dit kräver prioriteringar, uthållighet och omfattande satsningar inom verksamhetsutveckling, förändrade arbetsätt, digitala verktyg och IT-infrastruktur.

Den digitala utvecklingen i samhället går snabbt, men informations- och cybersäkerheten stärks inte i samma takt. Detta gap kommer att fortsätta öka om inte kraftfulla åtgärder vidtas på alla områden i såväl offentlig som privat sektor. Förtroendet för digitaliseringen – och samhällsnyttan av den – riskerar att hotas om inte säkerheten prioriteras högt. Cyberangrepp kan få allvarliga konsekvenser för Sveriges säkerhet. Framför allt är verksamhetens förmåga att skydda sig mot hot fortsatt låg, vilket i sig innebär betydande sårbarhet. Det bedöms att det blir allt viktigare för främmande makt att ha en offensiv förmåga för att kunna genomföra angrepp för att förstöra information eller infrastruktur.

Smittspårningsverksamhet

Sjukvårdssystemet behöver kunna hantera storskalig provtagning och smittspårning systematiskt och ändamålsenligt. En förutsättning för detta är en beredskap för att vid behov snabbt kunna starta upp specifik provtagnings- respektive smittspårningsverksamhet som dimensioneras utifrån rådande omständigheter. Genom detta kan åtgärder för att begränsa smittspridningen effektiviseras och ordinarie vårdenheter avlastas så att en mer flexibel och effektiv resursfördelning kan ske för att möta de vårdbehov som uppstår vid en fullskalig epidemi/pandemi.

Hållbar lokalförsörjning

Vårdmiljöforskning genomgår en expansiv utveckling och är i fokus inom vård och arkitektur nationellt och globalt. Forskningen visar att utformning av lokaler påverkar såväl patientens hälsa som personalens arbetstillfredsställelse. Vårdmiljön kan beskrivas som det fysiska rummet, atmosfären eller vårdkulturen som råder på till exempel vårdavdelningen. Att se vårdmiljön som en central del i vårdandet och behandlingen, oavsett om det handlar om intensivvårdens högteknologiska miljöer, den psykiatriska slutenvården eller vårdcentralen. För att uppnå en god vårdmiljö är vikten av samplanering mellan vård och arkitektur i tidiga skeden avgörande. (5)

För att möta vårdens föränderliga behov och skapa långsiktigt hållbara lokaler krävs flexibilitet. Fastigheter och lokaler behöver säkras så att samhällsviktig verksamhet kan bedrivas under alla förutsättningar.

Region Halland har ett äldre fastighetsbestånd. Många lokaler har stora renoveringsbehov och behov av anpassning för förändrade förutsättningar och utveckling inom hälso- och sjukvården. Detta leder till stora investerings- och finansieringsbehov som är osäkra både vad gäller storlek och när i tiden de förväntas uppstå. Risken och osäkerheten kring hur detta påverkar regionens ekonomi kan delvis hanteras genom den lokalförsörjningsplan där både fastighetstekniska behov och verksamhetsbehov prioriteras långsiktigt. En förståelse för utvecklingstrender och samhällsutveckling är viktigt för att kunna anpassa regionens lokaler till ändamålsenliga lokaler på kort och lång sikt.

Klimat- och miljöförändringar

Region Hallands identifierade utmaningar kopplade till klimat- och miljöförändringar ligger inom området klimat och miljöarbetet:

- Bidra till att minska klimatpåverkan och anpassa samhället till ett klimat i förändring och genomföra viktiga insatser för att bevara den biologiska mångfalden.
- Minska Region Hallands klimatavtryck i egna verksamheter.
- Att som samhällsaktör underlätta och stödja grön omställning i näringsliv och för invånaren genom samverkan.

Minskade utsläpp för hållbara livsmiljöer

Minskningen av utsläppen såväl i världen, Sverige, som Halland går för långsamt. För att nå målet om noll nettoutsläpp till år 2045 behöver den årliga utsläppsminskningen framöver öka markant. Antalet invånare i länet väntas fortsätta öka, vilket innebär att länet ska växa samtidigt som utsläpp måste minska i en hög takt.

Enligt generationsmålet måste Halland säkra att produktion och levnadsvanor inte orsakar ökade miljö- och hälsoproblem också utanför Sveriges gränser. Något som inte syns i den regionala statistiken är de konsumtionsbaserade utsläppen, det vill säga de utsläpp som uppstår utanför länet till följd av halländska aktörers konsumtion. Även om statistiken över

konsumtionsbaserade utsläpp inte finns på regional nivå, är de konsumtionsbaserade utsläppen från halländska aktörer omfattande. Särskilt beaktat att Halland har en köpstark befolkning och att det regionala näringslivet till stor del utgörs av företag som levererar varor och tjänster som direkt når slutkonsumenten. (6; 7)

Miljö för bättre hälsa och livskvalitet

Miljö- och klimatfrågorna handlar i hög utsträckning om samhällets välfärd. En ren och frisk miljö ger bättre hälsa och livskvalitet vilket också påverkar Region Hallands verksamheter positivt.

I dagsläget når flertalet regioner inte upp till något av de nationella miljökvalitetsmålen och inom flera av målområdena syns dessutom en negativ trendutveckling. Som tidigare nämnt ligger Region Hallands resultat avseende organisationens klimat- och miljöarbetet mycket lågt i jämförelse med andra regioner. (8)

Klimatförändringar innebär förutom andra former av påverkan på samhället, även att levnadsmiljöer för smittöverförande djur och insekter förändras. Detta riskerar i sin tur förändra sjukdomspanoramata och göra att infektioner som idag är sällsynta eller inte alls förekommer i Sverige, blir vanligare.

Ansvar för grön omställning

Region Halland har en betydande roll i grön omställning både som pådrivande kraft och som konsument. Viktiga verktyg för att nå framgång i klimat- och miljöarbetet är bland annat digitalisering, kommunikation och hållbar upphandling. Det köps årligen in en stor mängd varor och tjänster som orsakar en omfattande miljöpåverkan. Region Halland behöver som konsument ställa miljökrav vid upphandlingar.

Klimatomställningen handlar också om att anpassa samhället efter ett alltmer extremt klimat. Även här har offentliga aktörer en viktig roll i att klimatanpassa, planera för ett hållbart samhälle och öka krisberedskapen. Även elförsörjningssystemet spelar en central roll för att minska utsläppen av växthusgaser. Den ökade elanvändningen i landet ska mötas samtidigt som en omstrukturering av elproduktionen i Sverige sker.

En hållbar transportsektor

Samtliga sektorer behöver bidra till utsläppsminskningen. En sektor som kan nämnas särskilt är transportsektorn. I Halland står transportsektorn för nästan hälften av de samlade klimatpåverkande utsläppen som uppkommer inom länets gränser (6). Kollektivtrafiken utgör en central del i arbetet med att främja hållbart resande och minska utsläppen från transportsektorn. Utvecklingen av kollektivtrafik och transportsystem är även nära sammanlänkad med regionens arbete inom regional fysisk planering.

Den halländska befolkningen växer

Region Hallands utmaningar kopplade till trenden med en växande befolkning i Halland ligger inom områdena ett hållbart växande Halland och ökande välfärdsbehov:

- Hallands befolkning väntas fortsätta växa men i en lägre takt än tidigare
- En växande befolkning ökar bostadsbehoven, ställer krav på ökad kapacitet i transportsystemet och väcker frågor om hur regionen ska planera för att växa hållbart.
- Ökande klyftor som resultat av att Halland inom vissa geografiska områden har en negativ befolkningsutveckling.
- Ökande vårdbehov hos en befolkning som blir allt äldre.

En demografi i förändring

Demografiska förändringar är inte isolerade händelser utan interagerar med andra politiska, ekonomiska och sociala faktorer för att forma den geopolitiska kartan. Nu syns tecken på att den globala befolkningstillväxten bromsar in. En allt äldre befolkning får konsekvenser på samhällsnivå. Samtidigt finns risker med en stor ung befolkning i länder med hög korruption, låg tillväxt och hög fattigdom. I dessa länder riskerar klimatproblem och vattenbrist att bli allt större, vilket kan leda till såväl krig som stora flyktingströmmar.

En fortsatt positiv – men avtagande – tillväxt

De senaste 55 åren har 85 procent av befolkningstillväxten skett i storstadsregionerna, samt Uppsala och Halland. Utifrån ett halländskt perspektiv har urbaniseringsprocessen därför varit mycket fördelaktig. Halland har haft den näst högsta befolkningsökningen jämfört med övriga regioner under perioden.

Att Halland växer skapar på många sätt goda förutsättningar för regionen. Men det skapar också utmaningar gällande hur regionen och kommunerna planerar för ett attraktivt och hållbart Halland. När befolkningsunderlaget växer väcks frågor rörande bostadsplanering, markanvändning, samt utbyggnad av infrastruktur och kollektivtrafik. Det finns risk för kapacitetsbrist i ett transportsystem som kommer behöva hantera allt större trafikmängder. Även klimatanpassning kommer bli en allt viktigare fråga ur ett planeringsperspektiv. Många av dessa frågor stannar inte vid kommungränsen och kommer bli centrala frågor att hantera in det fortsatta arbetet med regional fysisk planering.

Sedan 1990-talet har samtliga Hallands kommuner förutom Hylte haft en positiv befolkningsutveckling. Snabbast har tillväxten varit i regionens norra delar som omfattar Kungsbacka, Varberg och Falkenberg. I de södra delarna är det Halmstad, i egenskap av regional centrumstad, som utgjort motor för befolkningstillväxten. Laholm har över tid en stark befolkningsutveckling, men i Hylte har befolkningen minskat över tid.

De senaste åren har det emellertid skett ett trendbrott i Hallands befolkningsutveckling. Halland är fortsatt en av landets mest växande regioner, men befolkningen ökar i en

betydligt lägre takt än tidigare. Under 2022 hade Halland den lägsta tillväxten på 10 år och under 2023 var befolkningsstillväxten den lägsta sedan 1996. Trenden syns i större delen av riket och Halland hade under 2023, i relativa termer, den sjätte högsta folkökningen bland Sveriges 21 regioner. På kommunnivå var det Varberg, Falkenberg och Halmstad som stod för tillväxten i Halland. Särskilt anmärkningsvärt är att Kungsbacka under 2023 för första gången hade en negativ befolkningsutveckling.

Inbromsningen beror framför allt på minskad inflyttning och lägre födelsetal.¹ Att det inrikes flyttnettot minskar kan delvis förklaras av att det totala antalet länsöverskridande flyttningar har minskat i riket de senaste åren. Dessutom har den senaste periodens höga räntor sannolikt bidragit till färre bostadsköp och potentiellt har Halland, i egenskap av utpräglad villaregion, drabbats särskilt hårt av detta.

Den sjunkande fruktsamheten är en utveckling som nu på allvar börjat uppmärksammas i Sverige men som länge varit påtaglig i andra europeiska länder. Forskningen har svårt att ge ett entydigt svar på varför det föds färre barn än tidigare. Historiskt har antalet födslar haft ett tydligt samband med den ekonomiska utvecklingen. Men eftersom fruktsamheten började sjunka redan under 2010-talet, då ekonomin var stark, tycks inte de senaste årens nedgång i konjunkturen ligga bakom de låga födslotalen. Många lyfter därför oro över framtiden och förändringar i attityder som potentiella förklaringsfaktorer. Vilken roll värderingar och attityder spelar i utvecklingen är svårt att svara på. Men oavsett bakomliggande orsak syns det tydligt i statistiken att kvinnor generellt väntar längre med att få sitt första barn och att antalet födslar per kvinna sjunker. (9)

Framåt visar prognosen att befolkningen kommer fortsätta öka i Halland men i lägre takt än den gjort historiskt. Den förväntade inbromsningen beror främst på generationsbundna och cykliska faktorer. Antalet personer i flyttintensiv ålder väntas vara något färre än tidigare samtidigt som de födelsekullar som nu inträder i barnafödande ålder är förhållandevis små jämfört med tidigare, vilket leder till ett lägre barnafödande. Trots att antalet födslar på sikt väntas öka igen kommer det sannolikt dö fler än det föds under kommande år. Det beror på att många i större födelsekullar (40-, 50- och 60-talister) når en hög ålder.

Totalt förväntas antalet invånare i Halland att öka med ungefär 21 000 personer fram till 2040. Det motsvarar en årlig ökning på ungefär 1250 invånare, att jämföra med perioden 2010 till 2023 då befolkningen ökade med 3350 invånare per år. (10) Viktigt att poängtera är att trenden med en svagare befolkningsstillväxt syns över större delen av riket. Ur ett jämförande perspektiv förväntas Halland även fortsatt vara en av landets mest växande regioner.

¹ Färre invandringar och fler utvandringar än tidigare bidrar också till att tillväxten bromsar in. Här bör poängteras att Skatteverket genomfört ett arbete med att ta bort personer från folkbokföringen som tidigare utvandrat. Det gör att utvandringstalen ser högre ut än vad de egentligen är. Invandrings- och utvandringsstatistiken är därför något svårtolkad under den senaste perioden.

Demografiska utmaningar – färre ska försörja och ta hand om fler

Ett vanligt mått för att beskriva åldersstrukturen i en region är den demografiska försörjningskvoten². I Halland ligger kvoten på 86,8 (77 för riket i snitt), vilket är den åttonde högsta nivån bland landets regioner och innebär att det i Halland är påtagligt att färre kommer att behöva försörja fler. En av de större demografiska förändringarna framöver kommer att ske inom gruppen äldre, det vill säga personer som är 65 år eller äldre. Inom denna grupp kommer andelen personer som är 80 år och äldre bli allt större under prognosperioden. Fram till 2040 visar prognosen att antalet personer i denna åldersgrupp kommer att öka med 50 procent och utgöra en allt större andel av befolkningen. (10) Region Halland behöver framåt sett hantera ett ekonomiskt tuffare läge samtidigt som den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning blir en stor utmaning framåt. Trots att äldres hälsa har förbättrats förväntas äldres behov av vård och omsorg öka kraftigt.

Ökande kostnader för läkemedel

Andelen äldre i befolkningen ökar och volymförändringar är en drivande faktor bakom att läkemedelskostnaderna ökar över tid. Den åldrande befolkningen medför också ökad incidens av cancer och behovet av cancerbehandling, samtidigt som patienterna lever längre med sin cancersjukdom. (11) Förutom cancerbehandling är läkemedel som används vid vård av inflammatoriska led-, hud- och tarmsjukdomar och cystisk fibros samt läkemedel för blodförtunnande, diabetes och ADHD terapiområden som är särskilt avgörande för kostnadsutvecklingen.

Läkemedel för avancerad terapi (ATMP) är biologiska läkemedel som baseras på celler, vävnader och gener. Några exempel är ATMP för behandling av cancer och genterapier vid sällsynta sjukdomar. ATMP kan innebära en engångsbehandling som i vissa fall kan vara botande och ersätta annan långvarig och kostsam behandling. Engångskostnaden för dessa läkemedel är mycket hög vilket behöver ställas i relation till osäkerheten kring effekt och säkerhet på längre sikt. Användningen är fortfarande begränsad men förväntas öka. Sammantaget är det osäkert vilken påverkan dessa läkemedel får för kostnadsutveckling och vårdbehov i framtiden.

I Socialstyrelsens prognos för 2024–2027 bedömer myndigheten att den totala kostnaden för läkemedel och handelsvaror (produkter som ryms inom högkostnadsskyddet) kommer att öka med 11 procent 2024 och därefter fortsätta öka med 6–7 procent årligen. Även kostnaderna för läkemedel som beställs av vårdgivare från apotek (rekvirerade läkemedel) beräknas öka under perioden men då med 7–9 procent per år. (11) Kostnadsökningen för läkemedel som rekquireras drivs till stor del av cancerläkemedel och biologiska läkemedel som används vid till exempel ögonsjukdomar och inflammatoriska tarmsjukdomar samt immunglobuliner. Region Halland har de senaste åren uppvisat höga kostnader för läkemedel inom läkemedelsförmånen, men låga kostnader för rekvirerade läkemedel jämfört med riket i genomsnitt.

² Den demografiska försörjningskvoten beräknas som summan av antal personer 0–19 år och antal personer 65 år och äldre dividerat med antal personer 20–64 år och därefter multiplicerat med 100. Ju högre tal detta mått visar (kvot) desto tyngre är försörjningsbördan för de som befinner sig i åldersgruppen 20–64 år.

En uppdaterad läkemedelslagstiftning är på gång inom EU. Nuvarande förslag för att förbättra tillgången på antibiotika och nya innovativa läkemedel kan påverka tillgången på äldre läkemedel och leda till högre läkemedelskostnader för regionen.

En god och jämlik hälsa ställer krav på jämlika livsvillkor

Region Hallands utmaningar kopplade till trender inom jämlik hälsa och livsvillkor ligger inom områdena ökade klyftor i samhället och ojämlikhet:

- Medvetandegöra ojämlika villkor för hallänningarna och stärka arbetet med insatser.
- Förebyggande insatser i en tidig ålder för att stärka barns och ungas psykiska hälsa och främja jämlika förutsättningar.

Skillnad i livsvillkor

Halland hamnar ofta högt i mätningar som förknippas med socioekonomi. Halland har rikets längsta medellivslängd, höga inkomster, låg arbetslöshet och en förhållandevis högutbildad befolkning. Men liksom i riket finns det även i Halland stora skillnader mellan grupper. Det finns grupper som generellt står längre ifrån arbetsmarknaden än genomsnittet. Det finns också skillnader i hälsoutfall, avseende exempelvis ålder, kön och utbildningsnivå. Likväl finns det en geografisk dimension till skillnaderna i de socioekonomiska förutsättningarna. Delar av Hallands landsbygd har större socioekonomiska utmaningar jämfört med läns-genomsnittet. De socioekonomiska förutsättningarna är dessutom godare i länets norra delar och det finns stora skillnader mellan bostadsområden inom de större städerna i länet. (12) Region Halland har en utmaning i att arbeta förutsättningsskapande för att minska klyftor och avstånd i regionen och trygga en god och tillgänglig samhällsservice.

Tillit till samhällets institutioner och till andra människor

Utanförskap och stora skillnader i livsvillkor riskerar att försvaga sammanhållningen i samhället i ett större perspektiv. Liksom i Sverige som helhet minskade valdeltagandet i Halland under valen 2022 för första gången sedan 2002. Valdeltagandet har ett starkt samband med socioekonomi och varierar från 49 och 92 procent mellan distrikten i Halland. Något som är centralt för att ett demokratiskt samhälle ska fungera och utvecklas är tillit. Det handlar dels om tillit till samhällets institutioner, dels om tillit till andra människor. Personer som är exponerade för flera riskfaktorer för ohälsa och är mer beroende av välfärdssamhället har generellt en lägre och sjunkande tillit. En lägre tillit syns även bland unga människor. I Halland ligger den mellanmänniskliga tilliten i nivå med riket och är stabil över tid, men enkätstudier visar en nedgång i mellanmännisklig tillit bland unga i Halland. (13) Region Halland kommunicerar dagligen med invånaren via olika plattformar. Det finns här en utmaning att öka tillgängligheten och förmågan att bygga tillit och nå fram till alla målgrupper – oavsett förutsättningar och oavsett var man befinner sig.

Ojämlig hälsa och ökande klyftor

En god folkhälsa innebär att hälsan är så god och så jämnt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället. En god folkhälsa är centralt för en hållbar utveckling, och dessutom avgörande för att hälso- och sjukvården ska klara att möta framtidens hälsoutmaningar och vårdbehov. Folkhälsan i Halland är över lag god, men den är inte jämnt fördelad. Varken i Halland eller i Sverige som helhet ses några tecken på minskad relativ ojämlikhet i hälsa. Den ojämlika hälsan speglas i samtliga övergripande hälsoutfall, hur länge vi lever, självskattad hälsa samt i sjukdomsutfall. (13; 14) Skillnader i hälsa kan delvis förklaras av olika levnadsvanor i olika grupper. (15) Kvinnor, unga och personer med låg inkomst uppger oftare psykiska besvär än andra. (14)

Ojämligheten i hälsa uppstår till följd av att sociala grupper har olika tillgång till resurser som påverkar hälsan, såsom utbildning, arbete och försörjning. De olika resurserna är sammankopplade, förstärker varandra och samspelar genom hela livet. Hälsa är därmed både en förutsättning för och ett resultat av andra viktiga resurser. Med mer jämlika livsvillkor och resurser blir också hälsan mer jämlik.

I takt med stigande ålder ökar risken för sjukdomar och hälsoproblem. Den fas i livet då behoven av vård och omsorg ökar inträffar tidigare för personer med kortare utbildning och lägre inkomst jämfört med personer med hög utbildning och inkomst. Faktorer som kan påverka hälsan positivt är till exempel motion, näringsrik mat och social samvaro.

Uppväxtvillkor lägger grunden

Förhållandena under uppväxtåren kan få stor påverkan på en individs förutsättningar senare i livet. Barn som växer upp i ogynnsamma förhållanden har ett större vårdbehov än barn i samma ålder har i genomsnitt. Det påverkar vårdkonsumtionen även som vuxen. (14)

Det finns trender inom den yngre åldersgruppen som är särskilt oroväckande. Den självrapporterade psykiska ohälsan är högre bland unga. (13) Psykisk ohälsa kan hindra barns och ungas utveckling och möjligheter att etablera sig i samhället. Det finns stora vinster med att uppmärksamma och minska den psykiska ohälsan under de tidiga åren av ett barns liv genom effektiva och riktade insatser. (14)

Andelen unga som lever i hushåll med låg ekonomisk standard i Halland har ökat, från 11 procent 2011, till 13 procent 2022. I ett nationellt perspektiv är det en låg nivå (endast Stockholm har en lägre andel). Men skillnaderna är mycket stora mellan inrikes och utrikes födda. I Halland lever 48 procent av unga födda utanför Sverige i hushåll med låg ekonomisk standard. För inrikes födda är andelen 10 procent. (15)

Skolresultat är något som i mycket hög utsträckning påverkar individens förutsättningar i framtiden och det finns ett starkt samband mellan elevers socioekonomiska bakgrund och studieresultat. Genomsnittsbetygen för elever med föräldrar som har förgymnasial eller gymnasial utbildning är lägre än för elever vars föräldrar har en längre utbildning. Och genomsnittsbetygen för elever med utrikes bakgrund är lägre än för elever med inrikes bakgrund. Det syns en oroväckande trend i Halland där andelen elever med gymnasiebehörighet är lägre idag än för tio år sedan. (18)

Proaktivt och hälsofrämjande arbete

Hälso- och sjukvårdens hälsofrämjande och förebyggande arbete är avgörande för att förbättra folkhälsan, minska hälsoklyftorna i samhället samt för att hälso- och sjukvården ska klara att möta framtidens utmaningar och vårdbehov. Samtidigt behöver det breda arbetet ske inom områden som utbildning, arbetsmarknad, fritid, boende och miljö. Insatserna måste omfatta alla, men med ett särskilt fokus på de med sämst hälsa.

Hälso- och sjukvården har en viktig roll i att erbjuda patienterna stöd till hälsosamma levnadsvanor då skillnader i hälsa delvis kan förklaras av olika levnadsvanor i olika grupper. För att minska den ojämlika hälsan behöver vårdens insatser nå de grupper där förekomsten av ohälsosamma levnadsvanor är störst. (15) I Halland finns goda förutsättningar för att använda forskning- och utvecklingskompetens för analyser av invånarnas hälsosituation för att skapa underlag för preventiva insatser samt åtgärder som förebygger ohälsa och ojämlik hälso- och sjukvård.

En tydlig förflyttning från fokus på sjukvård till ett förebyggande hälsofrämjande perspektiv där funktionsförmåga stöds, är också ett sätt att möta framtidens utmaningar med ett ökat antal äldre. Genom att verka för att bibehålla friskfaktorer kan vårdbehov skjutas på framtiden. Detta är ett gemensamt arbete för region och kommun och i den äldreomsorgslag som är under framtagande föreslås kommunerna få ett ökat uppdrag avseende förebyggande arbete.

De nationella screeningprogrammen är också ett sätt att skapa förutsättningar för en god hälsa, men det är inte alla som deltar i screeningen när de blir kallade, vilket leder till ojämlik hälsa. En förutsättning för att öka deltagandet i screening är att öka människors kunskap om betydelsen av att upptäcka cancer i tid. (19)

Ett förebyggande hälsofrämjande arbete kan även bidra till minskad negativ klimat- och miljöpåverkan genom till exempel färre transporter, mindre åtgång av material och förändrad användning av läkemedel.

Jämlik tillgång på läkemedel

Utvecklingen av nya innovativa och skräddarsydda läkemedelsbehandlingar sker snabbt, till såväl mindre som större och bredare patientgrupper. Lagstiftning om sär läkemedel har lett till utveckling av flera läkemedel för användning vid sällsynta medfödda sjukdomar. Dessa läkemedel är ofta högt prissatta och i många fall råder stor osäkerhet kring långtidseffekterna. Behovet av prioriteringar av vilka behandlingar samhället kan erbjuda kommer att öka i takt med en ökad möjlighet att kunna behandla fler tillstånd. Samtidigt som det sker en ökad möjlighet att behandla fler tillstånd förekommer det brist på läkemedel för kritiska behandlingar, däribland antibiotika och epilepsiläkemedel. Bristssituationer för dessa läkemedel riskerar att hota patientsäkerheten och framtvingar behovet av att prioritera behandling till de patienter som har störst behov. Såväl nationellt som lokalt kommer det krävas fortsatt arbete för att jobba med att förebygga och hantera bristsituationer.

Ökande antibiotikaresistens

Antibiotikaresistens bedöms vara ett av de största hoten mot den globala folkhälsan av WHO. (20) Globalt såväl som regionalt innebär trenden av ökande antibiotikaresistens redan idag att vanliga infektioner blir mer svårbehandlade.

På längre sikt kan antibiotikaresistens göra att vissa infektionssjukdomar inte går att behandla och bota. Även möjligheten att bedriva flertalet former av högspecialiserad vård kan påverkas då många ingrepp är förenade med infektionsrisk och verksam antibiotikabehandling är en förutsättning. Kampen mot antibiotikaresistens är ett prioriterat område både nationellt och globalt.

En arbetsmarknad i ständig förändring

Region Hallands utmaningar kopplade till trender inom en ständigt föränderlig arbetsmarknad ligger inom områdena kompetensförsörjning och inkluderande arbetsmarknad:

- Färre ska försörja fler vilket ställer krav på en hållbar kompetensförsörjning.
- En konkurrensutsatt arbetsmarknad ställer krav på Region Hallands arbete för att vara en attraktiv arbetsgivare.
- Utbildningsutbud behöver matchas mot behov i hela regionen för att främja tillväxt och inkludering på arbetsmarknaden.

En inkluderande arbetsmarknad

Halland har en hög sysselsättningsgrad och invånarna i regionen har bland de högsta lönerna i Sverige. Detta är något som minskar regionens sårbarhet när konjunkturen viker nedåt. (21) Men det finns stora skillnader mellan grupper i samhället och det är en stor utmaning att särskilt sårbara grupper fortsatt har en svår konkurrenssituation på arbetsmarknaden. Av de inskrivna på Arbetsförmedlingen i Halland tillhör närmare tre av fyra personer den gruppen³ som har svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. (21) När konkurrensen på arbetsmarknaden ökar finns det en stor risk att de som står längst ifrån arbetsmarknaden får en ännu längre väg till egenförsörjning.

Utifrån ett jämförande perspektiv är det trots allt en fördel för Halland att den arbetsföra delen av befolkningen förväntas fortsätta öka. Men när antalet personer i arbetsför ålder förväntas att öka i en svagare takt än tidigare är det sannolikt att frågan om hur samhället bäst tar vara på befintlig kompetens bli än viktigare. Prognoser över den framtida kompetensförsörjningen i Halland visar två tydliga trender: betydelsen av en formell utbildning ökar och fler behöver studera utbildningar som leder till jobb inom branscher med stora behov. Det finns framåt en stor risk för brist på gymnasialt yrkesutbildad personal. Det finns också en stor risk för brist på högutbildad personal inom välfärden,

³ Till denna grupp räknas enligt Arbetsförmedlingens definition personer som saknar gymnasial utbildning, personer födda utanför Europa och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

exempelvis läkare och specialistsjuksköterskor. Samtidigt finns en stor efterfrågan från näringslivet, särskilt inom teknik. (22)

I takt med att tekniken utvecklas förändras också arbetsmarknadens kompetensbehov. Hittills har användningen av AI inte skett i en sådan omfattning att det orsakat större förändringar på arbetsmarknaden. Men troligtvis kommer teknologin påverka en stor del av arbetskraften, och sannolikt högutbildade i högre utsträckning än vid tidigare teknikomvandlingar. (23)

Framtidens kompetensförsörjning

Sveriges regioner uppger redan idag brist på flera av hälso- och sjukvårdens viktiga kompetenser för att hälso- och sjukvården ska fungera. Kompetensförsörjning är och fortsätter att vara en stor utmaning för välfärdssektorn inom olika områden, främst inom hälso- och sjukvården. Konkurrens om arbetskraft medför olika satsningar på till exempel lön och ersättningar vid sidan av ordinarie löneöversyn i syfte att lyckas behålla och rekrytera medarbetare. Handlingar som kan leda till obalans i lönebildningen samt ökad lönekonkurrens mellan arbetsgivare. Ett ändrat läge med konfliktvarsel och konflikt på arbetsmarknaden tyder på en allt mer komplex avtalsrörelse framöver. För hälso- och sjukvården kommer frågor som rör arbetstid sannolikt att få en ökad betydelse. Region Halland står inför utmaning med att behålla, använda och utveckla medarbetares kompetens på rätt sätt för att minska rekryteringsbehoven. Samtidigt hantera det faktum att det blir allt mindre attraktivt att arbeta obekväma arbetstider och det utbredda deltidssarbetet inom hälso- och sjukvården.

En attraktiv arbetsgivare

Att vara en arbetsgivare som får nya medarbetare att både söka sig till och utvecklas inom organisationen är en utmaning för Region Halland de kommande åren. Den nya generationen lockas av att arbetsgivaren är omtänksam samt av trygghet och ett öppet arbetsklimat. De väljer att stanna där det ges möjlighet att påverka och bidra till något som skapar värde. Region Hallands goda resultat i olika rankningar, sättet att leda frågor och samarbeten på i kombination med Hallands storlek skapar bra förutsättningar att attrahera nya medarbetare.

Normativa bestämmelser genom exempelvis EU-direktiv eller nationellt genom ökat intresse hos Sveriges Kommuner och Regioner sker i allt större utsträckning än tidigare, vilket kan komma att begränsa Region Hallands möjligheter till lokala bestämmelser. Skarpare regler ställer krav på planering och hantering av kompetens på ett annat sätt än tidigare och kan komma och påverka kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvårdssektorn, något som i sin tur påverkar både kvalitet och tillgänglighet till vård.

Utveckling och lärande hela yrkeslivet

Region Halland står inför utmaningen med yrkeslivslånga lärandet som behöver främjas av ett mer flexibelt utbildningssystem. Frågor inom välfärden är alltmer komplexa inte minst morgondagens hälso- och sjukvård som är alltmer kunskapsintensiv. Digitalisering, automatiseringar och AI är en nödvändig utveckling för att minska rekryteringsbehoven men innebär samtidigt en utmaning för att säkra strukturer för omställning och utveckling av kompetens när arbetslivet och kompetenskraven ändras. Intresset för vårdirken är

fortsatt högt, vilket är positivt, men för att omhänderta det ökade intresset behöver Sveriges utbildningssystem anpassas och vägarna in till välfärdsyrkena behöver bli fler.

Vårdens förutsättningar ur ett demografiskt perspektiv

Region Hallands utmaningar kopplade till trender inom vårdens förutsättningar ligger inom områdena tillgänglighet till vård, nära och sammanhållen vård samt informationsdrivna verksamheter och AI:

- En stark men avtagande befolkningstillväxt utmanar välfärdsuppdraget inom hälso- och sjukvård.
- En åldrande befolkning skapar ökande vårdbehov.
- Sjunkande tillgänglighet till specialiserad vård på grund av kompetensbrist.
- Ökade läkemedelskostnader i takt med ökande andel äldre.

En sjunkande tillgänglighet till vård

Halland har över lag en hög vårdkvalitet och har under många år rankats högt i nationella jämförelser. En utmaning framöver kommer att vara att bibehålla en hög vårdkvalitet i tider av ekonomiskt underskott och nationell kompetensbrist på vårdpersonal. Det är också en utmaning att samtidigt accelerera klimat- och miljöarbete inom vården, där Halland idag rankas lågt i nationella jämförelser, för att bidra till en hållbar hälso- och sjukvård.

Tillgänglighet handlar också om att utveckla och implementera digitala verktyg, arbetssätt och kontaktformer. Det är en utmaning att i tillräcklig takt och omfattning tillgodose förväntningar, efterfrågan och behov av hälso- och sjukvård med god digital tillgänglighet.

Hållbar kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården

En hållbar kompetensförsörjning är en förutsättning för att kunna tillhandahålla patientsäker hälso- och sjukvård av hög kvalitet. Det ökade behovet av hälso- och sjukvård hos befolkningen skapar en obalans mellan utbud och efterfrågan av kompetens, vilket utsätter hälso- och sjukvården för ett omfattande omvandlingstryck där mer vård ska levereras av färre medarbetare. Trenden med sjunkande tillgänglighet inom specialiserad vård är oroväckande och ser inte ut att mattas av inom den närmsta framtiden. Situationen är likt i hela riket och för att vända utvecklingen krävs en ökad produktion, vilket i sin tur kräver tillgång till medarbetare med rätt kompetens. Det råder en nationell brist på flera yrkesgruppen inom offentlig sjukvård och medan bristen varierar över landet är den generellt stor när det gäller grund- och specialistutbildade sjuksköterskor, barnmorskor och olika specialistläkare. Inom Region Halland saknas specialistutbildade sjuksköterskor, främst inom operation, vilket påverkar den planerade vården, eftersom verksamheten behöver fokusera sina resurser och prioritera patienter med akuta behov. En stor utmaning ligger i att framgångsrikt och i god tid arbeta utifrån ändrade arbetssätt och få verksamheten att fungera utifrån faktiska, och därför också begränsade, personalresurser.

Över tid kommer regionernas kompetensbrist att bli än mer uttalad. Sett till Region Hallands egna prognoser för 2018–2035 kommer troligtvis inte tillgången på arbetskraft i Halland att öka lika snabbt som efterfrågan. Enligt prognosen skulle 80 procent av alla nya invånare i arbetsför ålder (20–64 år) fram till 2035 behöva välja att arbeta i offentlig sektor för att för att täcka behovet som beräknas uppstå. (22) Den offentliga hälso- och sjukvården möter samtidigt stor konkurrens från den privata arbetsmarknaden, till exempel bemanningsföretag, vilket ytterligare bidrar till kompetensbrist i regionerna.

Kortare väntan på vård

Trenden visar på en sjunkande tillgänglighet i riket och Region Halland är inget undantag. Inom operation ses en större försämring för Halland och gapet mellan Region Halland och rikssnitt minskar. Region Halland har allt svårare att behålla sin ledande position på området. En anledning är att fler och fler regioner har tagit efter Region Hallands arbetssätt gällande hantering av vårdgaranti. Detta i kombination med andra regioners ökade nyttjande av befintliga vårdavtal gör att konkurrensen om vård och vårdplatser hos de externa vårdgivarna ökar.

Kortare köer och väntetider till hälso- och sjukvård är grundläggande för att öka tillgängligheten och för att bibehålla ett högt förtroende för hälso- och sjukvården i befolkningen. En utmaning är att optimera regionens vårdflöden både internt och externt för att kunna efterleva den lagstadgade vårdgarantin. För att kunna möta behov och förväntningar är det avgörande med ett långsiktigt strategiskt arbete kring tillgänglighet. En del i det långsiktiga tillgänglighetsarbetet handlar om att idag arbeta med preventiva och hälsofrämjande insatser. Ett hälsofrämjande arbete med barn och unga minskar risken för ohälsa och sjukdom senare i livet, vilket i ett längre perspektiv påverkar behovet av framtida vård för denna målgrupp.

En vård närmare patienten

Den grundläggande tanken med mer vård nära är att vården ska ske så nära patientens normala livssituation som möjligt och sjukdom ska medföra minsta möjliga påverkan på patientens liv. Uttrycket nära vård är en beskrivning av hur hälso- och sjukvårdssystemet behöver ställa om för att hantera de utmaningar Sveriges regioner står inför. Andelen äldre blir allt fler i kombination med färre i arbetsför ålder och fler lever med kroniska sjukdomar. Detta får betydelse för organisation och innehåll för framtida vårdutbud. Det skapar också en utmaning när det gäller att erbjuda kontinuitet i vården, vilket är en bevisad framgångsfaktor både när det gäller medicinska utfall och invånares upplevelse av vården.

Ett annat sätt för vården att komma nära är att erbjuda vård som inte utgår från en fysisk vårdinrättning utan i stället kan ske genom mer flexibla lösningar där vården kommer närmare patienten. Kommuner och regioner i glesbygdsområden, till exempel i norra Sverige, har kommit långt i detta arbete. Distanskontakter skapar nya möjligheter för både patienter och hälso- och sjukvårdsutförare. Vid planering av utbud behöver den fysiska närheten beaktas för de patienter som har ett särskilt behov av detta. Drygt en tredjedel av primärvården sker idag i den kommunala hälso- och sjukvården och det finns inget som indikerar att detta kommer att minska.

I takt med vårdens och omsorgens utveckling har allt fler aktörer, både inom och utom organisationen, blivit en del av patientens liv och vardag och behovet av samordning

kommer sannolikt att öka. I den nationella inriktningen för god och nära vård har primärvården utsetts att vara det sammanhållande navet för att stödja patienten och för att detta ska möjliggöras behöver primärvårdens ansvar utökas.

Hallands systematiska arbete med att erbjuda invånaren god vård nära behöver fortsätta i takt med att behov och samhälle förändras. Fortsatt utveckling inom informationsdriven verksamhet och användandet av tillgänglig vårddata samt AI-stöd är en viktig del i detta.

En betydande utmaning är att upprätthålla ett flöde där patienter som inte längre behöver sjukhusets insatser erbjuds vård och omsorg på annat vis. Detta för att sjukhusets resurser ska räcka till för de som är mest sjuka samt för att minska risken för vårdrelaterade infektioner. Det handlar om att gemensamt, kommuner och region, arbeta mot målsättningen att så snabbt som möjligt möjliggöra utskrivning från sjukhus. Här finns förbättringspotential såväl i jämförelse med andra regioner som utifrån regionens egen målsättning.

En alltmer avancerad vård i hemmet

En utmaning för Halland är att säkerställa goda förutsättningar för att bedriva avancerad sjukvård i hemmet. Detta kommer att innebära en förändring med utbudet av vård i hemmet då nuvarande organisation inte möter nya behov fullt ut. Det kan handla om organisationsgränser, men även kompetens. Arbetet behöver ske i samverkan mellan regionens förvaltningar och kommunerna. En följd av avancerad sjukvård i hemmet kommer innebära en ökad volym av medicinteknisk utrustning i hemmen. Hur denna utrustning ska hanteras och ansvaras för och vilken kompetens som behövs är frågor regionen behöver planera för framåt. Likaså ställer det krav på att invånare har tillgång till goda uppkopplingsmöjligheter.

I takt med att befolkningen blir äldre använder sig allt fler invånare av hälso- och sjukvård från olika vårdnivåer inom region såväl som kommun. Detta innebär att Region Halland behöver samverka över organisatoriska gränser med individens unika behov i fokus för att skapa en trygg och säker vård. Det innebär också behov av ökad tillgång till gemensam information och praktiska samverkansytor exempelvis gällande läkemedelshantering, hjälpmedel och journal. I vissa fall kommer arbetet behöva ske på oprövad mark genom att tolka lagrum, till exempel gällande journaltillgång över organisationsgränser och läkemedelshantering i öppenvård.

En mer nära och sammanhållen vård ställer krav på att den framtida läkemedelsförsörjningen tillgängliggör läkemedel till hallänningar inom såväl slutenvården som öppenvården. I takt med att alltmer avancerad vård kommer att bedrivas utanför sjukhus ökar behovet av att använda fler läkemedel i till exempel närsjukvården eller inom kommunal vård. För att kunna möta dessa krav på tillgång till läkemedel är det viktigt att regionen samverkar med bland annat Sveriges Kommuner och Regioner för att påverka de regelverk som försvårar denna utveckling. Region Halland behöver samtidigt ta innovativa steg för att möta nya behov av läkemedelsförsörjning.

Ökad nationell samverkan

De nationella kunskapsstöden i form av vårdprogram och personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp som skapas inom ramen för arbetet med den nationella kunskapsstyrningen ökar i antal. Dessa förväntas implementeras och följas upp i regionerna

via ordnat införande, för att på en nationell nivå bidra till en jämlik och kunskapsbaserad vård. Även inom läkemedelsområdet och medicinteknik finns motsvarande nationell styrning. I samband med implementering, både av ny kunskap, nya läkemedel och ny medicinteknik krävs förmåga att knyta ihop den nationella styrningen med möjliga lokala anpassningar för att i varje region arbeta på ett effektivt och nytänkande sätt. Hälso- och sjukvården använder och är beroende av olika medicintekniska produkter. Den EU-gemensamma lagstiftningen gällande medicinteknik inklusive så kallad in vitro-diagnostik har under de senaste åren förändrats och utvecklats. För att kunna möta de krav som ställs i de nya regelverken har de involverade aktörerna, inte minst tillverkare och vårdgivare, påbörjat ett intensivt utvecklingsarbete utifrån sina egna verksamheters förutsättningar och identifierade prioriteringsområden. Detta arbete kommer att fortsätta under kommande år med en förväntad eskalering inte minst med anledning av utvecklingen inom IT och digitalisering som påverkar det medicintekniska området i stor omfattning.

Förändrade ansvarsområden och styrning inom hälso- och sjukvården

Under 2023 tillsattes en utredning med syfte att ta fram beslutsunderlag för att göra det möjligt att på sikt införa ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården. (24) Till detta kommer Socialstyrelsens rapport om att regionerna måste öka antalet vårdplatser för att förbättra såväl tillgängligheten till vård som patientsäkerheten, samt Socialstyrelsens regeringsuppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för att minska bristen på vårdplatser. (25) Vidare har regeringen avsatt medel i form av prestationsbaserad ersättning till regionerna för att öka antalet vårdplatser i landet samt minska överbeläggningar och utlokaliseringar. (26; 27)

Detta är en utveckling som varken definieras som en utmaning eller möjlighet, utan något som Region Halland behöver förhålla sig till och följa – men som kan komma att få stor påverkan på det regionala uppdraget kommande år. Det pågår just nu en arbetsprocess med en nationell samsjuklighetsutredning. Om förslagen i utredningen antas kommer det få stor påverkan på såväl ekonomi, förändrat huvudmannaskap och ökad samverkan mellan regional hälso- och sjukvård och kommunal socialtjänst kommande år. (28) Det kommer utgöra en tydlig ambitionshöjning, varpå kompetensförsörjningen kommer att bli en stor utmaning.

Teknikutveckling

Region Hallands utmaningar kopplade till trender inom teknikutveckling ligger inom områdena internationell konkurrenskraft och förnyelseförmåga, samt informationsdrivna verksamheter och AI:

- En global marknad där teknikutvecklingen accelererar utmanar det halländska näringslivets konkurrenskraft.
- Säkerställa goda förutsättningar för informationsdrivna verksamheter.

Global utveckling påverkar digital förflyttning

Teknikutveckling lyfts ofta fram som en av lösningarna på de komplexa utmaningar samhället står inför. Grunden för teknisk utveckling är data och information. Det krävs enorma mängder data för att driva den tekniska utvecklingen. I dag är det ett fåtal aktörer som har den kapacitet som krävs och insynen i hur systemen tränas är starkt begränsad. Detta är ett faktum som får såväl global som nationell och regional påverkan. Möjligheterna att skala upp dataanvändning och digital utveckling är starkt beroende av den globala utvecklingen och de regleringar som krävs för att säkerställa etiska och demokratiska processer på lokal nivå.

Näringslivets kunskapsintensitet

Halland har gynnats av utvecklingen mot en mer tjänstebaserad och kunskapsintensiv ekonomi. Det beror delvis på att länets näringsliv ur ett jämförande perspektiv har en koncentration mot tjänster snarare än traditionell tillverkningsindustri. En annan viktig förklaring till Hallands goda utveckling är att länets norra delar är integrerade i Göteborgsregionens växande arbetsmarknad. Jobbtillväxten i Halland har varit mycket god över tid, vilket vittnar om att företagen i länet har god konkurrenskraft. Men det finns vissa utmaningar som bör uppmärksammas.

Halland har, ur ett jämförande perspektiv, en låg internationaliseringsgrad. Exporten från Halland är låg jämfört med andra regioner, och länet har ett lågt beroende av utländska företag. (29) Detta är något som gynnade Halland i tidigare ekonomiska kriser, då det minskat påverkan från internationella konjunktursvängningar. Samtidigt finns det potential att stärka länets konkurrenskraft genom ökad internationalisering. Det finns exempelvis ett samband mellan internationalisering och ökad produktivitet. Export bidrar även till att bredda den egna marknaden, vilket framför allt är viktigt för mindre geografier med en liten närmarknad, såsom i Hylte. Det finns även ett behov att öka internationaliseringsgraden inom Hallands besöksnäring. Besöksnäringen i Halland är mycket stark, framför allt tack vare många besökare från andra delar av landet. Men det finns potential att öka antalet utländska besökare.

Kunskap är den viktigaste insatsvaran i dagens ekonomi. En hög kunskapsintensitet hos företagen är en viktig förutsättning för att anamma och använda ny teknologi. I detta avseende ligger Halland lågt jämfört med många andra regioner. Länet har den 15e högsta utbildningsnivån i dagbefolkningen (de personer som har sin arbetsplats i Halland), vilket

vittnar om ett näringsliv med förhållandevis lågt kunskapsinnehåll. En annan utmaning för Halland, som har ett starkt samband med kunskapsintensiteten, är att näringslivet i regionen har en jämförelsevis låg produktivitet.

Låg export, låg produktivitet och låg kunskapsintensitet förklaras delvis av länets branschstruktur som har en tyngd mot mindre kunskapsintensiva tjänsteverksamheter. Fördelen med en koncentration mot dessa typer av branscher är att de har en god jobbskapande förmåga. Många av jobben inom servicebranscher kräver dessutom inte längre utbildningar, vilket sänker trösklarna in på arbetsmarknaden. Men en risk med en arbetsintensiv ekonomi (likt Hallands) är att all tillgänglig arbetskraft fångas upp i lågproduktiva företag. Det kan i sin tur vara hämmande för näringslivets förmåga till innovationer och förnyelse, vilket minskar länets omställningskapacitet. (30)

För Hallands norra delar är avsaknaden av kunskapsintensiva och högproduktiva verksamheter nödvändigtvis inte ett stort problem, då det finns god tillgång till den typen av arbetstillfällen i Göteborgsregionen vilka även genererar skatteintäkter och konsumtion i Halland. Men länets sydligare delar har inte lika god tillgång till högproduktiva verksamheter inom sin funktionella geografi. Det ska även poängteras att, även om Halland som helhet har haft en stark tillväxt, har kommuner som Hylte, och delvis även Laholm, varit hårt drabbade av nedgången inom varuproducerande näringar, med en i vissa fall negativ utveckling i arbetstillfällen som följd. (29)

Som tidigare nämnt har Halland ur ett längre perspektiv haft en mycket god jobbtillväxt. Men sedan slutet av 2023 har länet på haft en negativ utveckling i arbetstillfällen. Försvagad köpkraft hos hushållen till följd av inflation och höga räntor, i kombination med svagare befolkningstillväxt än tidigare, är bidragande orsaker till utvecklingen. Att regionen har en koncentration mot branscher som drivs av inhemsk konsumtionskraft, exempelvis hotell och restaurang, byggverksamhet och handel, är sannolikt en förklaring till att Hallands jobbtillväxt för tillfället är svagare än i de flesta andra regioner. (21) Sannolikt kommer tillväxten ta fart igen i takt med att räntor och inflation har sjunkit till mer normala nivåer. Men det är troligt att Halland framöver inte kommer nå upp i de höga tillväxttal som tidigare rått under stora delar av 2000-talet, i takt med att vi går in i en period med lägre befolkningstillväxt än tidigare.

Ökad digitalisering ger ökade förväntningar

Användandet av digital teknik är en viktig förutsättning för näringslivets fortsatta konkurrenskraft, men även för Region Hallands digitala omställning.

Tillgängligheten till internet är en förutsättning för att skapa tillgänglighet till digitala tjänster. Denna tillgänglighet skapas dels genom utbyggnaden av bredband men då digitala tjänster i allt högre grad kommer att nås via mobila lösningar är också utbyggnaden av 5G en förutsättning för att alla i Halland ska kunna utnyttja digitaliseringens möjligheter överallt. God tillgänglighet till digitala tjänster är viktigt för såväl invånare som företag och ökar möjligheten att bo och verka i hela Halland.

Den framtida vården är med största sannolikhet mer integrerad och består av både fysiska och digitala inslag, där digitaliseringen blir en alltmer naturlig del i arbetet. Digitala stöd med inslag av automatisering kommer sannolikt att användas för att prioritera patienter som söker vård. Artificiell intelligens (AI) kan komma att användas för att ge förslag på diagnoser och kanske till och med behandling.

Utvecklingen av digitala tjänster gör det möjligt för invånarna att få en större del av vården närmare sig själv, utan resor och i sin normala livssituation. Idag ses ett ökat fokus på individens behov och en ökad fokusering på individens delaktighet i den egna vården. Hälso- och sjukvården och socialtjänsten behöver säkerställa att individens behov möts med rätt typ av tjänster, i rätt tid, format och kanal.

Trend mot informationsdrivna verksamheter

Vården står inför utmaningar som inte enbart kan lösas genom mer resurser. Hur data och information används i vården kommer att spela en viktig roll för att lösa sjukvårdens utmaningar. Klinisk och patientnära forskning är avgörande för utvecklingen av en god, jämlik, jämställd och hållbar hälso- och sjukvård. Informationsdriven verksamhet handlar om att bedriva och utveckla vården så faktabaserat och patientcentrerat som möjligt genom att på ett säkert och systematiskt sätt, över organisations- och ämnesgränser, nyttiggöra den data som samlas in. Detta görs med stöd av enkla och mer avancerade verktyg, som till exempel AI-baserade metoder. Syftet med informationsdriven verksamhet är att uppnå en ökad effekt av vårdens insatser, både som system och i det individuella patientmötet. Tack vare den snabba teknikutveckling och digitalisering som har skett under de senaste decennierna, kan nya metoder och analyser utvecklas, baserad på all den data som kontinuerligt samlas in. Detta leder bland annat till en mer individanpassad vård och möjlighet till precisionsmedicin. Precisionsmedicin innebär tillämpning av nya diagnostiska metoder och terapier för individanpassad utredning, prevention och behandling av sjukdom. Hittills har denna utveckling inneburit nyinvesteringar främst vid nationella högspecialiserade centra. Den snabba utvecklingen inom precisionsmedicin som används för allt fler tillstånd bedöms ställa krav på att lokalt i Halland kunna genomföra nya metoder för diagnostik, som till exempel genetisk sekvensering och olika radiologiska undersökningar, där de tekniska förutsättningarna inte finns i Halland idag. Utvecklingen ställer också krav på hög kapacitet för lagring och behandling av stora mängder data.

Värdet av informationsdriven vård tillfaller först och främst patienterna genom exempelvis tidigt förebyggande insatser, prediktion av ohälsa, och personcentrerad vård utifrån individens specifika förutsättningar. Men värdet tillkommer även vårdpersonal genom ett informationsdrivet arbetssätt som minskar administration och frigör arbetstid för den mellanmänniska patientkontakten.

En förutsättning är att effektivt implementera nya behandlingsmetoder i regionens verksamheter. Region Halland och övriga regioner behöver skapa en effektiv informationsförsörjning inom och mellan olika vårdgivare samt till och från kvalitetsregister. Region Halland inför COSMIC som nytt huvudjournalssystem. För att kunna skapa tillämpningar tätt integrerade i verksamheterna är det viktigt att säkerställa att dessa kan samverka på ett enkelt och smidigt sätt.

Artificiell intelligens, AI, förväntas få en stor betydelse inom vården. Redan idag finns flera AI-system som underlättar för både patienter och vårdpersonal, samt räddar liv genom bättre diagnostik och behandling. AI kan även användas till utveckling av nya läkemedel och administrationsarbete.

Det finns många utmaningar kopplade till informationsdriven verksamhet och användandet av AI. Utmaningarna kan kategoriseras inom juridik, teknik och organisation. Lösningar till dessa utmaningar kräver samarbete över myndighets-, organisations- och landsgränser.

Den allmänna kompetensen kring AI behöver lyftas för att skapa tillit till tekniken, likaså behövs en diskussion kring hur AI påverkar arbetsmiljön. Frågeställningar kring medarbetarens roll i en digital omställning behöver omhändertas parallellt med att användningen av AI utvecklas i vården. Digitalisering är en metod för verksamhetsutveckling med stöd av teknik genom automatisering eller innovation, och verksamhetsutveckling är ett förändringsarbete. Därför behöver Region Halland arbeta med införandet av AI i ett förändringsarbete där medarbetares beteenden ändras i takt med de möjligheter som skapas eller som redan finns.

Referenser

1. Sveriges Kommuner och regioner, Vägval Framtid 5, 2023.
2. *Cirkulär 24:38, Planeringsförutsättningar för åren 2024–2027, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), 2024.*
3. *Ekonomifakta Inflation (ekonomifakta.se) 2024.*
4. *Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2022/2023.*
5. *Wijk H, et al. Vårdmiljöns betydelse, Studentlitteratur, 2014.*
6. *SMHI, Nationella emissionsdatabasen. .*
7. *Naturvårdsverket, Klimatet och konsumtionen.*
8. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Miljöarbetet i regionerna – Öppna jämförelser 2023.*
9. *SCB. Rekordbög medelålder bland förstagångsföräldrar. Rekordbög medelålder bland förstagångsföräldrar (scb.se).*
10. *Region Hallands befolkningsprognos.*
11. *Socialstyrelsen: Läkemedelsförsäljning i Sverige – analys och prognos 2024–2027.*
12. *Region Halland, En hållbar och attraktiv region, 2023. .*
13. *Region Halland, Så mår vi i Halland – hälsa på lika villkor 2023.*
14. *Folkhälsomyndigheten, Folkhälsan i Sverige – Årsrapport 2023, Folkhälsomyndigheten:2023.*
15. *NPO Levnadsvanor (2022). Nationellt vårdprogram vid ohälsosamma levnadsvanor – prevention och behandling.*
16. *SOU 2021:34. Börja med barnen! Sammanhållen god och nära vård för barn och unga.*
17. *Statistikmyndigheten (SCB), Statistik över hushållens inkomster och skatter.*
18. *Skolverket, Statistik över skolresultat.*
19. *Regionala cancercentrum i samverkan, Informationskampanj om screening – RCC.*
20. *World Health Organization, Antimicrobial resistance.*
21. *Region Halland, Konjunkturläget i Halland.*
22. *Region Halland, Kompetensförsörjning i Hallands län.*
23. *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Hur omformar AI näringslivet och hur kan politiken utvecklas? Stockholm: Tillväxtanalys 2023.*
24. *Direktiv 2023:73, Ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården.*
25. *Socialstyrelsen, Riktvärden för beläggningsgrad och vårdplatser, Stockholm: Socialstyrelsen 2023. .*

26. *Regeringsbeslut S2023/00680. Uppdrag att fördela, betala ut och följa upp medel för att öka antalet disponibla vårdplatser.*
27. *Regeringsbeslut S2023/00679. Uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för att minska bristen på vårdplatser inom hälso- och sjukvården.*
28. *SOU 2023:5 Från delar till helhet.*
29. *Region Halland, Näringslivet i Hallands län 2022.*
30. *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Kvalitetsdeklaration – Inkvarteringsstatistik, Stockholm: Tillväxtanalys 2023. .*
31. *World Health Organization, Antimicrobial resistance.*

RS240868

Region Halland
Box 517, 301 80 Halmstad
regionen@regionhalland.se
regionhalland.se